

Position Paper wethouder Anja Woortman, t.b.v. Rondetafelgesprek vaste kamercommissie Economische Zaken en Klimaat op 19 juni 2019

Geachte leden van de vaste kamercommissie Economische Zaken en Klimaat,

U heeft mij gevraagd om tijdens dit rondetafelgesprek met u van gedachten te wisselen over hoe de schadegevallen als gevolg van de gaswinning het beste afgehandeld kunnen worden.

Toen het kabinet vorige jaar besloot de gaswinning te verlagen was dat goed nieuws. We weten immers dat wanneer er een probleem is, je het beste aan de oorzaak van het probleem kan werken. Maar omdat in het geval van de problemen die het gevolg zijn van de gaswinning, er lange tijd zit tussen de maatregel (verlaging gaswinning) en het effect (geen aardbevingen en bodemdaling meer) zullen we nog geruime tijd te maken hebben met schade en onveiligheid als gevolg van de gaswinning.

Daartoe wil ik graag terug naar 23 mei 2017. Toen hebben de maatschappelijke organisaties en de regio gezamenlijk een startdocument opgesteld waarin vier pijlers voor de afhandeling van schade werden benoemd.

Deze vier pijlers zijn:

1. Verantwoordelijke Staat: NAM is en blijft aansprakelijk, maar de Rijksoverheid staat garant voor de financiering.
2. Rechtvaardige schadebepaling: Bóvenop de schade die door NAM moet worden vergoed kunnen mensen schade hebben die niet direct in verband kan worden gebracht met de gaswinning en de gevolgen daarvan, maar die zónder de gaswinning redelijkerwijs niet was ontstaan. Door gaswinning op grote schaal toe te staan, met onvoldoende oog voor de veiligheid van inwoners, heeft het Rijk de Groningers onrecht aangedaan. Het is in deze situatie niet meer dan billijk dat het Rijk aanvult wat boven de aansprakelijkheid van het Burgerlijk Wetboek nodig is, zodat inwoners verder met hun leven kunnen.
3. Menselijke maat: Iedereen met schade door gaswinning is een gedupeerde, en moet dienovereenkomstig bejegend en behandeld worden en moet als dat door hen zelf gewenst is worden geholpen.
4. Onafhankelijk: De inrichting, het proces en de uitvoering van de schadeafhandeling worden geheel onafhankelijk van NAM en EZ (de verantwoordelijken voor de schade) uitgevoerd.

Daarbij hebben we ook aangevoerd dat zowel materiële als immateriële schade ruimhartig en op basis van het bewijsvermoeden (waarmee niet de gedupeerde moet bewijzen dat de schade wordt veroorzaakt door de gaswinning, maar de veroorzaker) moeten worden vergoed. Bovendien hebben we ons ook uitgesproken voor een één loket aanpak. Hiermee wordt voorkomen dat bij schade als gevolg van gestapelde mijnbouw (of andere veroorzakers) de gedupeerde van het kastje naar de muur wordt gestuurd.

Dan nu de praktijk. Sinds mei 2017 is er veel gebeurd. Aan de ene kant is de Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen (TCMG) opgericht en is vanuit het ministerie van EZK het proces in gang gezet om te komen tot een wettelijke verankering van de schadeafhandeling. Maar ook zijn er

meerdere aardbevingen geweest, waaronder enkele van de zwaarste ooit. Het aantal schademeldingen neemt sneller toe dan de afhandeling van de schadegevallen gaat. De TCMG heeft sinds haar oprichting te maken met een grote hoeveelheid af te handelen schadegevallen. Dat zorgt ervoor dat de TCMG verzandt ondanks hun goede intenties. Dat is niet goed voor de TCMG, maar zeker ook niet goed voor de gedupeerden.

In de geest van de vierpijlers uit 2017 wil ik graag een aantal zaken met u delen. Dat zijn niet altijd panklare oplossingen, maar ik vind het van belang dat we ervoor zorgen dat we nu invulling gaan geven aan de begrippen snelheid en ruimhartigheid en daadwerkelijk tot uitvoering komen.

Oude schades

Dagelijks worden wij geconfronteerd met inwoners die zich bij ons melden met verhalen over schades die niet zijn afgehandeld of die nog ergens open staan. Soms gaat dit nog om schades uit het 'NAM-tijdperk', maar vaak ook om schades die destijds door CVW zijn opgepakt. En ja, dit zijn vaak niet de meest simpele dossiers. We zien dat door zowel NAM als CVW schadegevallen zijn 'bevroren', bijvoorbeeld omdat de gedupeerde niet meer reageerde op voorstellen. Natuurlijk kan je dan stellen dat de gedupeerde nalatig is geweest en had moeten reageren op voorstellen, maar hierbij moeten we ook in ogenschouw nemen dat het hier vaak gaat om mensen die niet het indienen van schade als hoofdbezigheid hebben. Meestal hebben deze mensen ook nog een leven, een gezin, een baan, soms een ziekte.... Met andere woorden: deze mensen hebben het op enig moment laten lopen, omdat ze niet meer de puf hadden om mee te blijven doen in het systeem van schade beoordeling. Steeds vaker hebben wij de indruk dat deze 'oude' schades overal buiten vallen. Ze behoren niet bij de schadedossiers die NAM moet oplossen in opdracht van de minister en ze behoren ook niet tot de werkvoorraad van de TCMG. Wij hebben geen beeld van de omvang van deze groep, maar aangezien we toch met enige regelmaat vertegenwoordigers van deze groep spreken, vermoeden we dat de groep groter is dan wij denken.

In het algemeen moet ervoor gezorgd worden dat inwoners allemaal de kans krijgen om hun problemen en schades in behandeling te krijgen. Er mag dus geen verschil ontstaan tussen oude en nieuwe gevallen, tussen complex en eenvoudig, tussen verschillende zogenaamde batches of uitvoeringseenheden. Er moet sprake zijn van rechtsgelijkheid en gelijke kansen voor alle inwoners.

Complexe schades

Bij de schades die wel door TCMG worden opgepakt, of onderdeel zijn van de door NAM op te lossen schades is een groep zogenaamde complexe schades. Dit gaat vaak om schades waarbij er meer aan de hand is. Bijvoorbeeld omdat de schade constructief van aard is, er sprake is van sociale problematiek of er mogelijk meerdere veroorzakers zijn. Vaak gaat dit om grote bedragen en schades die grote impact hebben op de gedupeerden.

Het beeld dat op dit moment ontstaat is dat deze schades nog steeds veel tijd kosten om op te lossen en dat de focus van de TCMG meer gericht is op het snel afhandelen van relatief eenvoudige schades, dan het snel afronden van deze complexe dossiers. Op zich een logische werkwijze. Er worden dan immers meters gemaakt en er wordt voor gezorgd dat simpele schades niet afhankelijk worden van de voortgang van complexe schades. Echter, het grote risico is dat de complexe schadegevallen op deze manier vooruit worden geschoven. Onaardig gezegd: het laaghangend fruit wordt geplukt, maar de rottende appels blijven hangen.

Wij willen dat ook de complexe schadegevallen snel, ruimhartig en op een menselijke manier worden opgelost. Wellicht kan de TCMG door juist de eenvoudigere schadedossiers versneld af te handelen, meer handen vrijmaken voor de complexe gevallen.

Door de vertragingen in het schadedossier (en ook bij versterken) merken wij dat er vaker door inwoners op de zogenaamde 'rode knop' wordt gedrukt voor een melding van een acuut onveilige situatie (AOS). De melding werd door TCMG vaak als ongegrond beoordeeld (dus niet acuut genoeg voor een AOS). Bij ons ontstaat het beeld dat de rode knop door mensen vaak als een noodkreet wordt ingezet. Zij weten het niet meer en melden dan maar een AOS, in de hoop dat er dan wat

gaat gebeuren. TCMG heeft inmiddels de werkwijze aangepast en meldt aan de gemeenten alleen nog maar de gegronde AOS-meldingen. Dat betekent dat het voor ons lastiger is om te kijken of er eigenlijk een sociaal-maatschappelijke vraag achter de melding zat.

Overigens zien wij ook een toename van het aantal verzoeken om door de Commissie Bijzondere Situaties te worden geholpen. Dit zijn voor ons signalen dat het nog niet goed genoeg gaat.

Combinatie met versterken

Nu we twee instituten hebben voor de afhandeling van schade en het versterkingsprogramma zien we dat dit meer en meer twee werelden worden. En dat is natuurlijk niet handig. Het zijn namelijk niet twee werelden voor de inwoners. Natuurlijk is schadeafhandeling niet hetzelfde als versterken. Het één richt zich op het repareren van ontstane schade en het andere richt zich op veiligheid. Maar het gaat wel telkens om hetzelfde gebouw en dezelfde bewoner. SodM heeft al geadviseerd om panden met veel schade op te nemen in het versterkingsprogramma. Dit met de gedachte dat als er veel schade is, er mogelijk ook een veiligheidsprobleem is. In de huidige situatie, met twee instituten, is dit een advies dat makkelijker te geven is dan uit te voeren is.

In de dorpen waar wij nu actief zijn in het versterkingsdossier zien we dat eigenaren zowel met versterken als met schade bezig zijn. Beide procedures lopen door elkaar en vragen energie van de eigenaren. Het is van belang dat schade en versterken integraal wordt aangepakt. Zowel in de schadeafhandeling als in de versterkingsaanpak hebben we te maken met onderbezetting en vertraging. Dus dit kan ook alleen op een goede manier worden uitgevoerd als zowel in schadeafhandeling als in versterking een substantiële versnelling plaatsvindt en onnodige dubbeling er uit gehaald wordt.

Het is dus van belang dat de organisaties die zich met versterken bezig houden (lees NCG en gemeenten) en de organisatie die zich met schade bezig houdt (lees TCMG) zonder barrières informatie met elkaar moeten kunnen uitwisselen waarmee de integraliteit van schade en versterken wordt bevorderd.

Schade door gestapelde mijnbouw

In onze gemeente zien wij aan de noordzijde de directe gevolgen van de winning uit het Groningenveld. Wij hebben een hoog percentage schadegevallen en een substantiële versterkingsopgave in de dorpen in dat deel van de gemeente (onder meer de dorpen Overschild, Steendam, Tjuchem, Siddeburen en Noordbroek).

Echter aan de zuidzijde van onze gemeente hebben we te maken met andere problemen. Daar zitten we op het grensgebied van het Groningenveld en het Annerveensche veld. Bovendien vindt in hetzelfde gebied zoutwinning plaats. Kortom, een gebied waar veel gebeurt in de bodem, maar alle partijen vooral de andere kant opkijken als het gaat om de gevolgen van die activiteiten. Een monumentale boerderij in Kiel-Windeweer heeft schade. Wordt deze schade veroorzaakt door de winning van het Groningenveld? Richt u zich dan tot de TCMG, is deze schade veroorzaakt door de winning van het Annerveensche veld? Richt u zich dan tot het schadeloket van NAM, is de schade veroorzaakt door zoutwinning? Richt u zich dan tot Nedmag. Maar ja, wat nou als je niet weet waardoor de schade wordt veroorzaakt? De meeste inwoners zijn immers geen schade-experts. Daarom pleiten wij al jaren voor een één-loket aanpak. Met de oprichting van de TCMG is dit helaas nog niet gebeurd. Wij hebben bij de internetconsultatie rondom het wetsvoorstel Mijnbouwschade (de wettelijke verankering van de afhandeling van mijnbouwschade) ons punt wederom ingebracht en zijn in afwachting van wat het ministerie van EZK hiermee heeft gedaan in het definitieve wetsvoorstel dat binnenkort naar uw kamer gaat. Mocht dit punt niet zijn meegenomen, dan vraag ik u met klem om de minister ertoe te bewegen om alsnog te kiezen voor een één-loket benadering.

Erfgoed, agrarische panden en ondernemers

Wij zien dat voor bijzondere categorieën panden de afhandeling van schade nog moeizamer verloopt dan elders. Dit gaat met name om erfgoed panden en agrarische panden. TCMG heeft er lang over gedaan om voldoende specialisten aan te trekken die verstand hebben van dit soort

panden. Bovendien blijkt vaak dat het bij deze panden niet alleen gaat om het dichtsmen van een scheurtje, maar een combinatie van zaken.

Met name de agrariërs hebben baat bij een integrale benadering van de gevolgen van de gaswinning. Het combineren van schadeafhandeling, versterking, maar ook asbestsanering en verbeteren van de bedrijfsvoering. Doordat veel eigenaren van deze panden vanwege de trage schadeafhandeling en versterking in de wachtstand terecht kwamen, is ook de klade gekomen in de andere investeringen en hebben veel agrariërs niet gebruik kunnen maken van de regeling asbestvrije daken. Zij lopen nu tegen problemen aan. Deze problemen proberen we samen met de agrariërs op te lossen aan de agrarische tafel. Maar dat betekent ook dat het rijk hier stappen zal moeten zetten.

De agrariërs zijn ondernemers met vaak grote en kenmerkende panden. Ook voor andere ondernemers geldt dat het sneller vinden van oplossingen voor schade en versterking bijdraagt aan een gezond investeringsklimaat. Veel van de huidige regelingen zijn er wel voor particulieren, maar niet voor ondernemers en bedrijven. Wij zien graag dat de regio ook voor ondernemers aantrekkelijk blijft. Dan moeten er dus wel oplossingen komen dat ondernemers door kunnen en willen met hun bedrijven.

Toch nog wat over versterking

Ook al richt dit rondetafelgesprek zich op schade afhandeling, wil ik toch ook wat zeggen over versterken. We stellen immers dat deze twee zaken niet strikt van elkaar te scheiden zijn.

Het versterkingsprogramma richt zich op het voorkomen van dodelijke slachtoffers als gevolg van het instorten van panden. Dat laatste is gelukkig nog nooit gebeurd, maar het kan iedere dag optreden. Ook nu nog. Ook bij een lagere gaswinning. De bodem is namelijk nog niet tot rust gekomen. Dit aspect is van groot belang voor de dagelijkse discussie die wij voeren met vertegenwoordigers van het rijk en voor de gesprekken die wij dagelijks met onze inwoners voeren. De veiligheid is namelijk niet wezenlijk veranderd in het gebied. Die is namelijk niet rechtstreeks afhankelijk van een dalend winningsniveau, maar van wel of niet optredende aardbevingen.

Afgelopen weken hebben we weer kunnen zien dat deze aardbevingen zich niet netjes aan het afbouwplan van de minister houden. De beving in Westerwijtwerd had dus zomaar eentje van 4 of 5 op de schaal van Richter kunnen zijn met alle gevolgen van dien. Kortom, het besluit van het kabinet tot afbouw van de gaswinning is goed op lange termijn, maar heeft geen direct gevolg voor de situatie in het gebied.

Daarom is het zo van belang dat de versterkingsoperatie in de dorpen doorgaat en verbeterd wordt. Het gaat over veiligheid. En het gaat om inwoners die lange periode (voor sommigen al meerdere jaren) in onzekerheid leven over of hun woning veilig genoeg is en wat de versterkingsopgave gaat betekenen voor hun woning. Deze onzekerheid heeft een enorme impact op de mentale gesteldheid van deze inwoners en daarmee op de leefbaarheid in de dorpen.

De vraag is natuurlijk hoe je zorgt voor voortgang van de versterking. Daarover zijn twee weken geleden afspraken gemaakt tussen het rijk en de regio. Deze afspraken kunnen leiden tot versnelling als ze voortvarend worden uitgewerkt en als alle partijen hun best doen om ook daadwerkelijk voortgang te maken. Ik roep daarom hierbij nogmaals alle betrokken op om dit nu ook voortvarend op te pakken en te zoeken naar de rek en de ruimte binnen de afspraken, in plaats van de beperking.

Waarom ontbrak het dan aan voortgang in de afgelopen periode? Helaas moeten wij constateren dat hetzelfde kabinet dat besloot de winning te verlagen ook debet is geweest aan de grootste showstopper in de voortgang van de versterkingsopgave. Met al haar beperkingen en stroperigheid was de versterkingsmachine juist op stoom aan het komen. Wij hebben dit zelf van dichtbij gezien in het dorp Overschild dat in onze gemeente voorop loopt als het om de versterkingsopgave gaat. De pauzeknop die in de zomer van 2018 werd ingedrukt zorgde voor een driedeling in het dorp. En die driedeling hebben we nog steeds last van.

Sinds die pauzeknop is de versterking hortend en stotend weer enigszins gestart. Bij rijksambtenaren hebben wij hemel en aarde moeten bewegen om ervoor te zorgen dat er daadwerkelijk opdracht kwam bij het CVW om de opname en beoordeling uit te voeren voor panden met de hoogste risicoprofielen. Maanden heeft het geduurd voordat dit geregeld was en in al die maanden werden de bewoners van de panden in onzekerheid gelaten en de partijen die nodig zijn om de opnames en beoordelingen uit te voeren keken ondertussen om zich heen naar andere, beter voorspelbare, klussen.

Overigens is het tempo van opname en beoordeling deze panden met hoog risico nog steeds niet op stoom. Voor panden met een licht verhoogd risico hebben we nog meer moeite moeten doen. Ook nadat de minister dit in bestuurlijke overleggen en kamerbrieven bevestigde, bleek de werkelijkheid weerbarstiger. Als reactie hierop hebben dorpen als Steendam en Tjuchem geëist dat alle panden in één periode worden beoordeeld, zodat de twee- of driedeling voorkomen wordt. Deze eis hebben we vertaald in ons door SodM goedgekeurde Plan van Aanpak.

Zo lang de versterkingsopgave niet wordt uitgevoerd met de bewoner (eigenaar) als uitgangspunt en met menselijke en ruimhartige uitgangspunten, zullen de problemen in het gebied niet afnemen. En daar hebben we de parallel weer te pakken met het shadedossier. De uitgangspunten die we in 2017 hebben geformuleerd zijn zowel voor schade als voor versterking nog steeds van toepassing.

Mijn oproep aan u is, deze uitgangspunten te gebruiken in de bevoordeling van de voorstellen die het kabinet aan u zal doen en geen genoegen te nemen met verdere vertraging

Anja Woortman, wethouder van de gemeente Midden-Groningen